

ਸੋਵੀਨਾਰ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਅਤੇ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਵੱਲੋਂ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ

160ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ (21 ਅਪ੍ਰੈਲ 1850) ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਮੀਨਾਰ

ਮਿਤੀ 18-4-2010 ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ

ਸਮਾਂ: 11.00 ਤੋਂ 2.00 ਵਜੇ ਦੁਪਹਿਰ: ਤੱਕ

ਸਥਾਨ : ਆਰਟ ਗੈਲਰੀ ਸੈਕਟਰ 10, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:-

SPARK BUILD.COM PVT. LTD.

GOLF COURSE

LUDHIANA.

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

RKM

HOUSING LTD.

Corp. Off : - SCO 673, 11nd Floor, Sector 70, Mohali
Phone No. 0172-4655654, 4655653, Email: rkmhousing@gmail.com
Fax: 0172-4655654, website: www.rkmhousing.com

ਵਿਦਵਾਨ ਜੋ ਪਰਚੇ ਪੜ੍ਹਨਗੇ

ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੋਮਲ
337, ਫੇਜ਼-6, ਮੋਹਾਲੀ।
ਮੋਬਾ. 9463585002

ਡਾ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੋਗੋਆਣੀ
ਮੁੱਖੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਖੋਜ ਵਿਭਾਗ
ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
ਮੋਬਾ. 9815985559

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ
ਪਿੰਡ ਫੁਲਾਂਵਾਲ
ਡਾਕ. ਬਸੰਤ ਐਵੀਨਿਊ.
ਲੁਧਿਆਣਾ
ਮੋਬਾ. 9814900248

ਡਾ. ਮੇਘਾ ਸਿੰਘ, ਜੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ
ਪਬਲਿਕ ਰਿਲੇਸ਼ਨ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ
4809, ਪੰਚਮ ਸੋਸਾਇਟੀ,
ਸੈਕ. 68, ਮੋਹਾਲੀ।
ਮੋਬਾ. 9780036137

ਸੰਦੇਸ਼

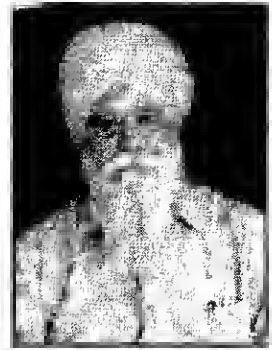
ਸ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਲਿਬੜਾ
ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਉੱਚਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਥ ਰਤਨ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ 160ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪਹਿਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਤੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਵਲੋਂ ਜੋ ਸੇਵੀਨਾਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਦਾ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਜ ਜੋ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਅਤੀ ਲੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਮਾਅਨੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਤੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਜੋ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪੰਨਿਆਂ 'ਚ ਲਿਖੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੋਚ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਰਚਿਆ ਸਾਹਿਤ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ। ਸੋ ਆਉ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਕਾਫਲੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀਏ ਅਤੇ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਈਏ।

ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ, ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਦਾ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਹੈ। ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ।

ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ “ਲਿਬੜਾ”
ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ
ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ

ਸੰਦੇਸ਼

ਸ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ
ਪ੍ਰਧਾਨ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ
ਅਕਾਲੀ ਦਲ
ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ

ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਤੇ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਪੁਰੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵਲੋਂ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ 160ਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ੁੱਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਅਵਸਰ ਤੇ ਜੋ ਸੈਮੀਨਾਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਆਪਣਾ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਰਜ਼ੀ ਤੇ ਸਿਦਕੀ ਯੋਧੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਸੋਧ ਲਈ ਜਾਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੋਨੇ ਕੋਨੇ 'ਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਪੁੱਜਦੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।

ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਫੇਰ ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਘਿਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੋਈ ਸੋਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਾਰਥਕ ਨਤੀਜੇ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਆਉਂਦੇ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦਾ ਸਾਥ ਦਈਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਕਰੀਏ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ
ਪ੍ਰਧਾਨ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ
ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਦੇਸ਼

ਸ ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ
ਸਾਬਕਾ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਤੇ ਕਸਟਮ ਕਮਿਸ਼ਨਰ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਇੱਕ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ, ਉਘੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸਨ, ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਸਨ, ਵਡੇਰੇ ਕੱਦ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਸਪੋਕਸਮੈਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਰਚਿਆ ਸਾਹਿਤ ਵੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਂਭਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਲਗਭਗ 110 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾ ਤੇ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਚੁਨੌਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਤੇ ਸ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਪੁਰੀ ਜੀ ਨੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ।

ਇਸੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵਲੋਂ ਤੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਵਲੋਂ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ੧੬੦ਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ, ਇਕ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੋਵੀਨਾਰ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜਦੇ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਕਿਸਮਤ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਂ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਮੇਰੀਆਂ ਸ਼ੁੱਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਾਲ ਹਨ।

ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ
ਸਾਬਕਾ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਤੇ ਕਸਟਮ ਕਮਿਸ਼ਨਰ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸੰਦੇਸ਼

ਡਾ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਰਾਜੂ
ਆਈ ਏ ਐਸ (ਰਿਟਾ.)

ਸ ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ, ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ, ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ, ਹਾਰਦਿਕ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਤਾਰ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਸਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮਹੀਨੇਵਾਰ ਰਸਾਲਾ 2010 ਤੋਂ ਛਾਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦੋ ਅੰਕ ਮੇਰੇ ਛੋਟੇ ਵੀਰ ਸ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਅਤੀ ਅੰਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਈ। ਹੁਣ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬੇਹੱਦ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੇ 160ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੋਵੀਨਾਰ 18-04-2010 ਨੂੰ ਛਪਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਇਹ ਕੰਮ ਸ ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਗੇ। ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥ ਰਤਨ ਸ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਟੌਹੜਾ ਨੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਖੇ ਪੈਪਸੂ ਰੋਡ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਰਾਤ ਕੁੱਛ ਲੇਟ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਟੌਹੜਾ ਸਾਹਿਬ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦੇਖ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇਰੇ ਸਿੱਖੀ ਖਿਆਲਾਂ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ। ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਦੇ ਮੈਂ ਟੌਹੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਫਿਲਾਸਫੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਪੰਥ ਰਤਨ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਹੱਸਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਤਨਾ ਪੈਸਾ ਕਿਥੋਂ ਲਿਆਵਾਂ? ਹੱਸ ਕੇ ਹੀ ਮੈਂ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰੱਲ ਕੇ ਚਲੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਮੁਫਤ ਮੁਫਤੀ ਕਰਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਬਰਾਤ ਆ ਗਈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਕੁੱਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਟੌਹੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਉਸਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਸਨ ਅਤੇ ਸ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ DPI(s) ਅਤੇ ਦਾਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ। 1986 ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਰੀਟਾਇਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਬਹੁਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਲਿਖ ਮਾਰੀਆਂ। ਟੌਹੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨੰਦਪੁਰ ਕਲੋੜ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਅਤੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਮੇਰੀ “ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਆਰ” ਪੁਸਤਕ ਜੋ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵੰਡੀ। ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸਪੀਚ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੂਜਾ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਕਹਿ ਕੇ ਨਿਵਾਜਿਆ। ਦਾਸ ਨੇ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਟੌਹੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ 100-200 ਗਜ਼ ਤੇ ਇੱਕ ਉਚੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਸਸ਼ੋਭਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਦੁਵਾਇਆ, ਕਿ ਔਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸਨਮਾਨਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਾਮਦਾਸੀਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੈ।” ਇਹ ਭਿੰਨ ਭੇਦ ਮਟਾਣ ਲਈ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ। ਜੇ ਇਹ ਭਿੰਨ ਭੇਦ ਆਪ ਜੀ ਵਰਗੀ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆ ਵੀ ਰਹਿਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਦੂਜਾ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਬਣਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ? ਜੈ ਕਾਰੇ, ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ। ਮੈਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪੂਰਨ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਬਾਨੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਸਫਲ ਹੋਣਗੇ।

ਡਾ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਰਾਜੂ
ਆਈ ਏ ਐਸ (ਰਿਟਾ.)

ਸੰਦੇਸ਼

ਸ. ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਹਿਰਾਂਵਾਲਾ
ਜਿਲ੍ਹਾ ਟਾਊਨ ਪਲਾਨਰ(ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ)

ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਐਮ. ਏ ਪੰਜਾਬੀ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਕੁ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਤੁਰਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਨਾ ਸਕਿਆ ਤੇ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਹ ਜਿਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰੇ ਹਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸਫਲ ਹੋਣ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਜਾਨਣੀ ਚਾਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਅਟੈਂਡ ਕਰਨ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਧਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਦੋ ਹੀ ਹਨ, ਇੱਕ ਨੌਕਰੀ ਪੇਸ਼ਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੈ। ਪੈਨਸ਼ਨ ਤੇ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੈਮੀਨਾਰ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਓਟ ਆਸਰੇ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਠੀਕ ਹੈ ਜੇ ਕੁਝ ਮੈਥੋਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਕਰਾਂਗਾ, ਪਰ ਸੈਮੀਨਾਰ ਮੌਕੇ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਸੇਵੀਨਾਰ ਕਾਫੀ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋ ਤੁਰਿਆ, ਤਨ, ਮਨ ਤੇ ਧੰਨ ਨਾਲ।

ਮੇਰੀ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਵੇਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਰਾਮਦਾਸੀਆ ਸਿੱਖ ਸਨ, ਤੁਹਾਡੀ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਕੁੱਝ ਜੱਚਦੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਦੀ ਸੋਚ ਤੇ ਰੋਣਾ ਵੀ ਆਇਆ ਤੇ ਹਾਸਾ ਵੀ, ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਬਖਸ਼, ਜਿਹੜੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਵਰਗਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਪੰਥ ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਪੰਥ ਦੀ ਨਿੱਘਰ ਰਹੀ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਸੋਚ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੈਮੀਨਾਰ ਮੀਲ ਦਾ ਪੱਥਰ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੇਗੀ ਤੇ ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਬਦਲਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਲਈ ਸ਼ੁਭ ਇਛਾਵਾਂ ਸਹਿਤ।

ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਹਿਰਾਂਵਾਲਾ
ਜਿਲ੍ਹਾ ਟਾਊਨ ਪਲਾਨਰ(ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ)

ਸੰਦੇਸ਼

(ਜਥੇਦਾਰ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ)
ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ
ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ
ਸੋਲਖੀਆਂ ਸਾਹਿਬ (ਰੋਪੜ)

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ “ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ” ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਰਾਮਦਾਸੀਆ ਕੌਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ- ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਨਾ ਰੱਖਿਆ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਇਹ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਅਸਲੀ ਹੀਰੇ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਫਿਰਕੇ ਲਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਤੇ ਪੂਰੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਬਣਾਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਜਰੀਏ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਡੂੰਬਦੀ ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਲਦੀ ਮੌਤ ਉਪਰੰਤ ਹਾਲਾਤ ਫੇਰ ਵਿਗੜਨ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਅੱਜ ਫੇਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸੋ ਅੱਜ ਫੇਰ ਇੱਕ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਇਸ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੀ ਮੱਦਦ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਵੇ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਸੋਲਖੀਆਂ ਰੋਪੜ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ੨੪ ਘੰਟੇ ਚਾਹ ਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ੧੬੦ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਜੋ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸੋਵੀਨਰ ਜਾਰੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ।

(ਜਥੇਦਾਰ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ)
ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ
ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ
ਸੋਲਖੀਆਂ ਸਾਹਿਬ (ਰੋਪੜ)

ਸੰਦੇਸ਼

ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਿਸ਼ਨਪੁਰਾ
ਸੰਗਠਨ ਸਕੱਤਰ ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ

ਇੱਕ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਚੈਲੰਜ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਅੱਜ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਅਤਾ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਸਮਾਜ ਲਈ “ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ” ਵਰਗੀ ਧਾਰਮਿਕ ਰੰਗਤ ਵਾਲੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਚੈਲੰਜ ਹੈ।

ਪਰ ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਤੇ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਪੁਰੀ ਨੇ ਇਹ ਚੈਲੰਜ ਕਬੂਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਵਧਾਏ ਹਨ। ਉਹ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੌਮ ਵਲੋਂ ਅਣਗੌਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ੧੮ ਅਪ੍ਰੈਲ ੨੦੧੦ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ੧੬੦ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੈਮੀਨਾਰ ਮੌਕੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੋਵੀਨਰ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਆਉ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਈਏ ਤਾਂ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਵੱਡਮੁਲੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਫੈਲਾ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰੀਏ ਤੇ ਇੱਕ ਸੱਚਾ ਸੁੱਚਾ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ। ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਫਖਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ.ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੱਜ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ੧੨੫ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੀ ਹੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਸੋ ਰੱਲ ਕੇ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰੀਏ ਤੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਬੁਲੰਦ ਕਰੀਏ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਿਸ਼ਨਪੁਰਾ
ਸੰਗਠਨ ਸਕੱਤਰ ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ

ਸੰਦੇਸ਼

ਬਾਬਾ ਮਲੂਕ ਸਿੰਘ
ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ

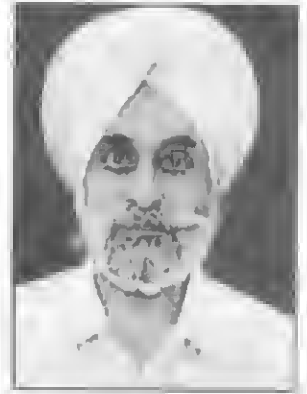
ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੋਢੀ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾ ਤੇ ਜੋ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ 160ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੀਆਂ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਲਈ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਦਿਆ ਕੇਂਦਰ ਪਲਾਟ ਨੰ. 1 ਸੈਕਟਰ 28 ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਇਕ ਪੰਜ ਮੰਜਲੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੰਜ ਮੰਜਲੀ ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਕਲਾਸਾਂ ਲਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਈ. ਏ. ਐਸ, ਐਚ. ਸੀ ਐਸ ਤੇ ਪੀ. ਸੀ. ਐਸ ਆਦਿ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਲਾਇਕ ਤੇ ਗਰੀਬ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਬਹੁ-ਮੰਜਲੀ ਇਮਾਰਤ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ।

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਬਾਬਾ ਮਲੂਕ ਸਿੰਘ
ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ

ਸੰਦੇਸ਼

ਸ. ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ

ਜਦੋਂ ਸ. ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਹਿਰਾਂਵਾਲਾ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾਣਮੱਤੇ ਤੇ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਥ ਰਤਨ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ੧੬੦ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਵੀ, ਵਾਰਤਾਕਾਰ, ਪੱਤਰਕਾਰ, ਭਾਸ਼ਣਕਾਰ ਤੇ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਨ।

ਅਦਾਰਾ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵਧਾਈ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਵਡਮੁੱਲਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਅਜੇਹੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਇਹੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਆਪਣੀ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ ਤੇ ਧਨੋਂ ਜੁੜਿਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਅਦਾਰਾ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਅੱਗੇ ਤੁਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਹਰ ਪਖੋਂ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਲੱਖ ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ।

ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ

ਸੰਦੇਸ਼

ਗਿਆਨੀ (ਕੈਪਟਨ) ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਾਨਯੋਗ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਕਵੰਜਾ ਸਾਲ ਦੀ ਆਪਣੀ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ, ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਆਮ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਹਿੱਤ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰਕੇ, ਜੋ ਅਚੰਭਾਜਨਕ ਕਾਰਨਾਮੇ ਸਰੰਜਾਮ ਕਿੱਤੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਨਮੋਲਤਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ, ਉਸਦੀ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਿਫਤ ਜਿੰਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਏ, ਉਨੀ ਹੀ ਥੋੜੀ ਹੈ, ਏਹੋ ਜੇਹੇ ਜਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਗਤ ਦੀ ਰੀਤ ਕੁਝ ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਏਹੋ ਜਿਹੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਯੋਗ ਪਰਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਸਗੋਂ ਓਹ ਰੋਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਤ ਬਚਨ ਠੀਕ ਢੁੱਕਦੇ ਹਨ: ਨਹੀਂ ਪਹੁਣ ਨਹੀਂ ਪਾਰਖੂ, ਨਹੀਂ ਗਾਹਕੁ ਮੇਲ॥ ਪੰਨਾ ੧੩੬੫ ਭਾਵ- ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਅਥਵਾ ਅਸਲੀਅਤ ਦੇ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਣਜ ਕਰਣ ਲਈ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਮਾਰਕਿਟ ਅਥਵਾ ਮੰਡੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਉਸ ਦਾ ਵਣਜ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਵਣਜ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਯੋਗ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਰਖਣ ਵਾਲਾ, ਇਥੇ ਕੋਈ ਸਹੀ ਪਾਰਖੂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਇਥੇ ਇਸ ਵਣਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਈ ਲੋੜਵੰਦ ਗਾਹਕ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰੀਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਥੇ ਇਸ ਦਾ ਸਹੀ ਮੁੱਲ ਪੈ ਸਕਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਵਸਰ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਸ ਦੀ ਬੇਕਦਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਾਇਦ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਵਾਰਤਾ, ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਵਰਤੀ ਹੋਵੇ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਈਰਖਾ ਭਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਵਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ ਸੱਚੀ ਅਗਵਾਈ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਵੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਰੁਖੀ ਅਤੇ ਬੇਮੁੱਖਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੋਵੇ।

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬੀਤੇ ਹੋਏ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਗਿਰਾਵਟ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਸਬੰਧੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਅਥਵਾ ਵਿਰੋਧਤਾ ਜਿਹਾ ਕਿ:- ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 80% ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਬੰਧਤ ਅਮਲ ਵੀ ਗਲਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਗਲਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਛਤ੍ਰ ਛਾਂ ਹੇਠ ਕੰਮ ਤਾਂ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹਕੇ ਅਤੇ ਬੜੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਕੰਮ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ ਅਥਵਾ ਉਸਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਲੇਖ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਾਹਿਤ ਅਥਵਾ ਲਿਟਰੇਚਰ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਸਹੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਤਰਕ ਦੀ ਅਨਵਰਤੋਂ, ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਛੋਹ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਮਲ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਦਾ ਦੌਰ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਵਰਜਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰਹੂ ਰੀਤੀਆਂ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਦਿਖਾਵੇ ਹਿੱਤ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਇਹ ਲੋੜ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਨਿਪੜਕ, ਨਿਡਰ, ਨਿਰਪਕਸ਼, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਅਤੇ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਮਨ ਕਿਸੇ ਯੋਗ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਅਰੰਭੇ ਹੋਏ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਜਾਨ ਪਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਸਹਿਤ ਸਰੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਮੰਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਟਕਦੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਦੇ ਸਹੀ ਪੰਥ ਤੇ ਚਲਣ ਦੀ ਯੋਗ ਸੇਧ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਢੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆਵੇ।

ਸਰਬਤ ਲਈ ਸ਼ੁਭ ਚਿੰਤਕ ਦਾਸ:-

ਗਿਆਨੀ (ਕੈਪਟਨ) ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ

ਮੁੱਖ ਚਾਲਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਐਕਸਪਲੋਰੇਟਿਵ ਮਿਸ਼ਨ (ਬੋਜੀ ਮਿਸ਼ਨ)

ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਬਣਾਇਆ।

ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਾਬੂ ਸਿੰਘ

ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਈ ਧਰਮਾਂ ਤੇ ਨਸਲਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਿੱਤੀ ਬੇਹੱਦ ਜੱਦੋ-ਜ਼ਹਿਦ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਸਦਕਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰੰਗੇ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਫਿਰ ਕਿਉਂ, ਇਥੋਂ ਦੇ ਗਰੀਬ ਹੋਰ ਗਰੀਬ ਤੇ ਅਮੀਰ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ? ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਵਿਚਲਾ ਪਾੜਾ ਦਿਨ- ਬ - ਦਿਨ ਵੱਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਰਾ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਉਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਗਰੀਬੀ ਵਜੋਂ ਭੁੱਖਮਰੀ ਕਾਰਨ ਤੜਪ ਤੜਪ ਕੇ ਮਰ ਜਾਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਮਹਿੰਗਾਈ ਆਸਮਾਨ ਨੂੰ ਛੂਹ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਊਣਾ ਮੁਹਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਗਰੀਬ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੂੰ 150-200 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਿਹਾੜੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸ ਦਰ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪੇਟ ਭਰਨ ਤੋਂ ਅਸਰਮੱਥ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ, ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਰੈਣ ਬਸੇਰੇ ਬਾਰੇ, ਕੁਝ ਸੋਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਭੁੱਖਮਾਰੀ ਦੀ ਚੱਕੀ 'ਚ ਪਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਕੇ, ਭਾਰਤੀ “ਲੋਕਤੰਤਰ ਨਾਗਰਿਕ” ਬਣਕੇ ਪਛਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ “ਵਿਸ਼ਵ ਸਮਾਜਕ ਸਥਿਤੀ ਰੀਪੋਰਟ 2010” ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ 182 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ੧੩੪ਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦਲਿਤ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਲਿਤ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸਬੰਧੀ ਸਥਿਤੀ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਸਹੀ ਤੇ ਪੂਰੀ ਖੁਰਾਕ ਨਾ ਮਿਲਣ ਸਕਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ੫੪ ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਜਨਮ ਲੈਣ ਸਮੇਂ ਘੱਟ ਵਜ਼ਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ

ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ੮੩ ਬੱਚੇ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧੧੯ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ੫ ਸਾਲ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਗਭਗ ਇਸੇ 27 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਭੁੱਖਮਾਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। 65 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਭੁੱਖੇ ਤੜਪ ਤੜਪ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ੪੫ ਫੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਡੰਗ ਦੀ ਰੋਟੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ. ਐਲ ਵਿਰਦੀ ਦੀ ਕਲਮ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਲਿਖ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਖਾਤਰ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਗਰ ਦੇ ਟੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੇਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਗਰੀਬੀ ਕਾਰਨ, ਗਰੀਬ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪਿਛਲੇ ੮ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਡੇਢ ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। 62 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੰਢਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ, ਇਥੋਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਥਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਲਗਭਗ ਅੱਧੀ ਵੱਸੋਂ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੈ। ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ 50 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਅਠਵੀਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ 10 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲ੍ਹ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ “ਆਟੇ 'ਚ ਨਮਕ।” ਲਉ ਹੁਣ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀ। ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰ, ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ, ਅਮੀਰ ਲੋਕ, ਉਹ ਸਭ ਦੇ ਸਭ ਅਮੀਰ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਬ-ਸਿਡੀਆਂ ਅਤੇ ਚੋਖੀਆਂ ਤਨਖਾਵਾਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਇਕ ਭੁੱਖ ਘਟਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਵੱਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕ ਰਿਸ਼ਵਤ ਖੋਰੀ ਤੇ ਘਪਲੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਦੇ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਦਾਅ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਵਕਤ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਕੇ, ਦਾਅ ਲਾਅ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਚਾਲੂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ 'ਚੋਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਡੀਪੂ ਹੋਲਡਰ ਅਤੇ ਦਲਾਲਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਮਿਲੀ ਭੁਗਤ ਤਹਿਤ ਕਰੋੜਾਂ ਦੇ ਘਪਲਿਆਂ ਉਪਰੰਤ, ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ 'ਤੇ ਡਾਕਾ ਮਾਰਕੇ, ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਭਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਟਾ ਦਾਲ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਘਪਲੇਬਾਜ਼ੀ ਸੁਰਖੀਆਂ 'ਚ ਆ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸੁਧਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨ 'ਚ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਠੱਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ

ਹੈ। ਫਰੀਦਕੋਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਗ਼ਰੀਬ ਬੱਚੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਗਨ ਸਕੀਮ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਫੀਲਡ ਅਫਸਰ ਤੇ ਦਲਾਲ ਮਿਲਕੇ ਖਾ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ੧੯ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਵੀ ਘੱਪਲੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਹਨ। ਮਾਨਸਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਸਰਪੰਚ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਤਹਿਤ ਨਰੋਗਾ ਸਕੀਮ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਹੜੱਪ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵੀ ਸੁਰਖੀਆਂ 'ਚ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਣ ਅਧਿਕਾਰਤ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਲੋਕ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰੋੜਪਤੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਕ ਗ਼ੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਰੀਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਨ 2004 ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ 'ਚ ਕਰੋੜਪਤੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੧੫੬ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਸੰਨ 2009 ਵਿੱਚ 315 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਐਸਤ ਜਾਇਦਾਦ 1.86 ਕਰੋੜ ਤੋਂ 5.53 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਭਰਨ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ, ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੀ ਗ਼ਰੀਬੀ ਅਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗ਼ਾਰੀ ਬਾਰੇ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਲਗਭਗ ੩੫ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ੬੪ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾਈ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ। ਇਥੇ ਨਿਰੰਤਰ 62 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਲੋਕ ਗ਼ਰੀਬਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵੋਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਜਾਤੰਤਰ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਜਰੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਤੇ ਬਦਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗ਼ਾਰੀ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਮੌਜੂਦਾ ਨੀਤੀਆਂ 'ਚ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ 'ਚੋਂ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਸ. ਸੀ ਕੋਟੇ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ, ਜਿਹੜੇ ਪਾਰਟੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਚਮਚੇ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕ ਵੋਟਰ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪੱਖ ਪੂਰਦੇ ਹਨ। ਐਸ. ਸੀ ਕੋਟੇ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਪੱਖ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ ਉਹ ਹੀ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਲੋਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਬੋਲਣ ਦੀ

ਹਿੰਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਐਸ. ਸੀ ਕੋਟੇ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣਕੇ, ਮਿੰਟੀ ਦੇ ਬੁੱਤਾਂ ਵਾਂਗ, ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਜਰੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਇੱਕ ਫੀਸਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਰਾਜਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਗੰਭੀਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਾਫੀ ਸਾਰੇ ਵਾਅਦੇ ਅਪੂਰੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਜਨ। ਅਸਲ 'ਚ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਅਤੇ ਅਫਸਰ ਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਨੀਅਤ 'ਚ ਖੋਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਰੀਬ ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਮਨੋਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ, ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੌਮ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਾਫੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਮੀਰੀ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੇ ਵੱਧ ਰਹੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਚੋਕਣ ਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ, ਅਮੀਰਾਂ ਤੇ ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਤਿ ਸੁਹਿਰਦ ਹੋਣਾ ਨਹਾਇਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਢਾਂਚੇ 'ਚ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨੀਰੀ 'ਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਦੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ-ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਰੈਣ ਬਸੇਰਾ ਦੇ ਸਸਤੇ ਅਤੇ ਸੁਖਾਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਉਪਲੱਭਦ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਗ਼ਰੀਬ ਨੂੰ ਗ਼ਰੀਬੀ ਭੱਤਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਘਪਲਿਆਂ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਈ ਜਾਵੇ। ਗ਼ਰੀਬ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ, ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਵਰਗੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਗੇਗੀ ਅਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗ਼ਾਰੀ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬੀ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਗ਼ਰੀਬ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਆਵੇਗਾ ਪਰ ਉਹ ਲੋਕ ਖੁਦ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਰੰਗ 'ਚ ਰੰਗੇ ਜਾਣਗੇ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ, ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ ਬਣਕੇ ਉਭਰੇਗਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਖਰਲੀ ਕਤਾਰ 'ਚ ਜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੋ ਆਉ, ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਤਿ ਸੁਹਿਰਦ ਬਣ ਜਾਈਏ ਤੇ ਉੱਕਤ ਨੂੰ ਸੱਚ ਕਰ ਵਖਾਈਏ।

9872211997

ਕੁਮਾਰੇ

ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਹਿਰਾਂਵਾਲਾ

ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਪੌਣਾ ਮੀਲ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਪੈਦਲ ਤਹਿ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਮੰਤਵ, ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੈਰ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੀ ਇਹ ਘਟਨਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਿਨ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਇੱਕਲੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਫੋਨ ਦੇ ਮੈਮੋਰੀ ਕਾਰਡ ਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀਆਂ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਈਅਰ ਫੋਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਤੇ ਗੁਣਗੁਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਆ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਚਾਕੂਵਿਖਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ “ਕੱਢ ਦੇ, ਜੋ ਕੁੱਝ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਰੇ ਕੋਲ”। “ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾ ਬਣੂਆ ਵੀ ਨਹੀਂ”, ਪੰਜ ਦਾ ਨੋਟ ਰੋਜਾਨਾ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਲਈ, ਦੱਸ ਦਾ ਨੋਟ ਕਦੇ ਕਦੇ ‘ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ’ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਤੇ ਸੌ ਦਾ ਨੋਟ ਅਚਾਨਕ ਕਿਸੇ ਲੋੜ ਲਈ, ਜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਕੈਸ਼ੀਅਰ ਤੋਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਲਈ ਪਰਚੀਆਂ ਲੈਣ ਲਈ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਕੁੱਲ ਇੱਕ ਸੌ ਪੰਦਰਾਂ ਰੁਪਏ।

“ਆਹ ਫੋਨ ਦੇ ਦੇਹ”। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਫੋਨ ਮੇਰੇ ਲੜਕੇ ਨੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਸੁਣਨ ਲਈ ਬਾਹਰੋਂ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਬਾਨੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਇਹਦਾ ਕੀ ਮਿਲੇਗਾ-500-700 ਰੁਪਏ, ਉਹ ਤੂੰਮੈਥੋਂ ਕੱਲ ਲੈ ਲਈਂ, ਏਸੇ ਵੇਲੇ।”

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕੜਾ ਪਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪਰਨਾ ਵਲੋਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪਤਿਤ ਹੋਇਆ ਸਿੱਖ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਨੋਟ ਖਿਚ ਲਏ ਅਤੇ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੋਟ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰਖਦੇ ਹੋਏ, ਬਾਕੀ ਵਾਪਿਸ ਕਰਕੇ ਖਿਸਕ ਗਿਆ।

ਉਸ ਦਿਨ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਦੇ

ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਛਾਇਆ ਰਿਹਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਆਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹਮਦਰਦੀ ਹੋਣ ਲਗੀ ਕਿ ਕਿੰਨਾਂ ਹਲਾਤਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਸੌ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੰਜ ਸੌ ਦਾ ਨੋਟ ਰੱਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਫਿਰ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਅਚਾਨਕ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜ ਸੌ ਦਾ ਨੋਟ ਉਹਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਪਰਚੀ ਜਿਸ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇ ਕਿਤੇ ਅਚਾਨਕ ਲੋੜ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਲਵੇ।

ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦੇ ਗੋਡੀ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਾਹੇ ਪਿਆ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਗਾਹੇ ਬਗਾਹੇ ਅਚਾਨਕ ਆ ਵਿਚਰਦਾ।

ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰੇ ਬਾਅਦ ਘੰਟੀ ਵੱਜੀ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਬੂਹਾ ਖੋਲਿਆ-ਇੱਕ ਅਣਪਛਾਤਾ ਜਿਹਾ ਗਭਰੂਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਸੀ, ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਰੁਕ ਕੇ ਬੋਲਣ ਲੱਗਾ, “ਸਰ ਮੈਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ” ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਸੋਹਣੀ ਪੱਗ ਸਜਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। “ਹਾਂ, ਹਾਂ, ਆ, ਪਛਾਣ ਲਿਆ” ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਏ। ----ਸਰ, ਮੈਨੂੰ ਕੁੱਝ ਪੈਸੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ”।

“ਪੈਸੇ ਕਿੰਨੇ ?”

“ਜੀ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ।”

“ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਕਾਫ਼ੀ ਰਕਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ

ਮੈਂ ਇਕ ਰਿਟਾਇਰ ਬੰਦਾ ਹਾਂ, ਪੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ- ਇਹ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਵਿਚ ਏਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵੀ

ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਇਹ ਪੈਸਾ ਲਗਣਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੈਸੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ ਬਦਲੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।”

“ਜੀ ਮੈਂ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਆਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਪਹਿਲੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਮੈਂ ਨਸ਼ੇ ਤੇ ਖਰਚੇ ਸਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਇਹ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਇੰਜ ਕਿਉਂ ਸੋਚਿਆ।”

“ਜੇ ਤੂੰ ਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹਦੀ ਕੀ ਲੋੜ?”

“ਜੀ, ਜੇ ਨਸ਼ਾ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਥੱਕੇ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਉਧਾਰ ਦਾ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਹੋਰ ਨਸ਼ਾ ਦੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਵੀ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਰ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਪਿਛਲਾ ਹਿਸਾਬ ਨੱਕੀ ਕਰ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਪੈਸੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਤੋਂ ਖਹਿਤਾ ਛੁਡਾ ਸਕਾਂ।”

ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦਿਲੋਂ ਖੁਸ਼ ਸਨ, ਕਿ ਕੁਰਾਹੇ ਪਿਆ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ, ਰਾਹ ਤੇ ਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

“ਠੀਕ ਹੈ” ਢਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਫੜਾਂਦੇ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ, “ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਉਹਨੂੰ ਦੇ ਦਈਂ ਤੇ ਪੰਜ ਸੌ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲੈ।”

“ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਰੱਖ ਲੈ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸ, ਪੁੱਤਰਾ, ਤੂੰ ਇਸ ਰਾਹ ਪੈ ਕਿਵੇਂ ਗਿਆ, ਤੇ ਰੇ ਮਾਂ - ਪਿਉ ਹੈ ਨਹੀਂ?”

“ਜੀ ਇੰਜ ਹੀ ਸਮਝ ਲਓ।”

“ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸ, ਅਸਲ ਗੱਲ ਕੀ ਹੈ?”

“ਜੀ ਸਾਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਾ ਹੋਣ ਵਰਗੇ, ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ।”

“ਜੀ ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਏਥੋਂ ਕਾਫੀ ਦੂਰ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਫਾਦਰ ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਹਨ। ਚੰਗਾ ਪੈਸਾ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਕਮਾ

ਰਹੇ ਹਨ। ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਫਸਟ ਆਉਣ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿੰਡੋਂ ਦੂਰ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਦੇ ਡਿਪਲੋਮੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮੈਂ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਪਰ ਹੁਣ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।”

“ਉਹ ਕਿਉਂ? ਇੱਕ ਸਾਲ ਹੋਰ ਲਾ ਕੇ ਕੰਮ ਤੇ ਲਗਦਾ।”

“ਮੈਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਕਾਲਜ ਦੀ ਫੀਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਨਾਂ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਆਹ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ।”

“ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਇੰਜ ਤਰਾਂ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ?”

“ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁੱਝ ਨਸ਼ਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਮੈਂ ਜਦ ਪਿੰਡ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਤੋਂ ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ ਮੰਗੇ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਿੰਨੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦਈਂ ਦੇ ਨੇ, ਲੈ ਜਾ। ਏਨੇ ਪੈਸੇ ਕੀ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਪੈਸੇ ਦਰਖਤਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ - ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਕਮਾਏ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।”

“ਮੈਨੂੰ ਪਤੈ, ਜਿਹੜੀ ਮਿਹਨਤ ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ ਉਪਰਲੀ ਕਮਾਈ ਬਾਰੇ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਲਹੂਚੂਸ ਕੇ ਇਹ ਪੈਸਾ ਇਕਠਾ ਕਰ ਰਹੇ ਓ। ਕਿਸ ਕੰਮ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਥੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਹੀ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਹੁਣੇ ਹੀ ਦੇ ਦਿਓ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦ ਛਾਪਾ ਪੈ ਜਾਏ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਦਾਂ ਰਹੇ, ਮੇਰੇ ਮੂਹੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਦੋਸਤ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਭਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤੋਂ ਇਕਠੀ ਕੀਤੀ ਦੌਲਤ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਛਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਕੁਝ ਕੁ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਅਸਰ ਵੀ ਸੀ।”

“ਦਫ਼ਾ ਹੋ ਜਾ, ਮੁੜ ਕੇ ਸ਼ਕਲ ਨਾ ਦਿਖਾਈ।”

“ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਥੱਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਵੇਖਦੀ ਰਹਿ ਗਈ, ਕੁਝ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ।”

“ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਮੈਂ ਜਾਣੂਹੇ ਚੁਕਾ ਸਾਂ, ਦੋ ਸਾਲ ਰਹਿੰਦਿਆਂ। ਕਾਲਜ ਛੁੱਟ ਗਿਆ, ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ। ਨਸ਼ੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਛੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋ ਗਈ।”

“ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਉ, ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਕੌੜੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ।”

“ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਉ ਕੋਲ ਵਾਧੂਪੈਸਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਮਰਜ਼ੀ ਖਰਚ ਕਰਾਂ। ਉਹ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਤੇ ਲਗ ਰਿਹੈ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੋਚਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪੈਸਾ ਹੈ ਹੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਐਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।”

“ਚੱਲ ਛੱਡ, ਇਹਨਾਂ ਪੈਸਿਆ ਨਾਲ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸਾਰ, ਵਹਿਗੁਰੂ ਤੈਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆ ਤੋਂ ਛੁਡਾਵੇ, ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੀ, ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਹੈ” ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਤੇ ਕਾਲਜ ਦਾ ਨਾਂ ਪੁਛਿਆ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ।

“ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ” ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਉਹ ਗੋਡੀ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਉਹਦੇ ਕਾਲਜ ਗਏ, ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਛੁੱਟੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਦਫ਼ਤਰ ਖੁਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਉਹਦੇ ਨਾਂ ਕਟਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਤੇ ਬਕਾਇਆ ਫੀਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ।

ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਉਹਨਾਂ, ਉਹਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟ ਟਾਈਮ ਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਫੀਸ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਮੰਗਣ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ, ਵੈਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਕੁੱਝ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ - ਜਿਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਲ ਧੱਕ ਦਿਤਾ।

“ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ?”

“ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਕੀ ਕਰਾਂ?” ਉਸਦੀ ਬੇਵਸੀ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਹਉਕੇ ਵਿਚੋਂ ਬਲਕ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਠੀਕ ਹੈ ਛੁੱਟੀਆਂ ਤੇ ਬਾਅਦ ਤੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਕਾਲਜ ਅਟੈਂਡ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਫੀਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।”

ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਬਕਾਏ ਆਪਣੀ ਦਸਵੰਧ ਵਿਚੋਂ ਇਕਠੀ ਕੀਤੀ ਰਕਮ ਵਿਚੋਂ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿਤੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਢਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਜੋ ਮੇਰੀ ਦਸਵੰਧ ਦੀ ਰਕਮ ਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਫੀਸ ਤੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦੇ ਖਰਚੇ ਲਈ ਦਿਆਂਗਾ - ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਰਚਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟ ਟਾਈਮ ਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਕਰੋਗਾ।

ਚੰਗੀ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਡਿਪਲੋਮਾ ਕੋਰਸ ਪੂਰਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਨੌਕਰੀ ਵੀ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਪੈਸੇ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾਪਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿਦ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਇਕ ਵੱਖਰੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾਏ ਜੋ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਕਿਸੇ ਲੋੜਮੰਦ ਜਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

“ਤੇਰਾ ਉਹ ਕਮਾਨੀਦਾਰ ਚਾਕੂਕਿਥੇ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸਮੇਂ ਵਿਖਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ?”

“ਜੀ ਉਹ---” ਬਾਕੀ ਲਫਜ਼ ਉਹਦੀ ਜਬਾਨ ਤੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੇ ਅਤੇ ਘਬਰਾ ਗਿਆ।

“ਬਈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਂਜ ਹੀ ਪੁਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਕੋਈ ਹਥਿਆਰ ਵੀ ਤਾਂ ਚਾਹੀਦੈ, ਹੈ ਨਾ - ਤੇ ਤੇਰੇ ਚਾਕੂ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹਥਿਆਰ ਹੈ ਇੱਕ - ਕਿਰਪਾਨ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਘਬਰਾਹਟ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਲੈ, ਤੇ ਰਾ ਹਥਿਆਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤੇਰੇ ਸੰਗ ਰਹੇਗਾ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਹੁਣ ਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਹੈ ਹੀ, ਸਿੱਖ ਸੱਜ ਜਾ” ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੋੜੇਗਾ। ਉਹਨੇ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਕਿਹਾ, “ਹੱਛਾ ਜੀ ਜਿਵੇਂ ਹੁਕਮ।”

ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਉਹ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਕੋਲ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਹੁਣ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬੇਟਾ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦੀ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਵਾਰ ਉਹ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਆਇਆ।

“ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਾਫੀ ਵੱਧ ਗਿਆ?”

“ਜੀ ਨਹੀਂ, ਅਜਿਹੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਬਸ ਵੈਸੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਿਆ ਏਨੇ ਦਿਨ, ਕੁੱਝ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਜਾਣ ਲਗਾ, ਉਹ ਕੁੱਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ- ਬੇਝਿਝਕ ਕਰੇ।

“ਜੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ....” ਉਹ ਫਿਰ ਰੁਕ ਗਿਆ।

“ਪਰ ਕੀ, ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰ”

“ਜੀ ਮੇਰੇ ਜਾਣ ਪਹਿਚਾਣ ਵਿਚ ਇਕ ਕੁੜੀ ਆਈ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਬਿਤਾਉਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ, ਸਿੱਧੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਪਰ ਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ”, ਇਕੋ ਸਾਹੇ ਹੀ ਉਹ ਕਹਿ ਗਿਆ।

“ਠੀਕ ਹੈ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੇ ਘਰ ਦਾ ਨਾਂ ਪਤਾ ਦੇਈਂ, ਮੈਂ ਵੇਖ ਲਾਂਗਾ।”

ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਇਕ ਪਰਚੀ ਉਹਨੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿਤੀ, ਉਸ ਤੇ ਕੁੜੀ ਤੇ ਉਸਦੇ ਘਰ ਦਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ। ਦੋ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਕੁੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਗਏ। ਕੁੜੀ ਦਾ ਪਿਉ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਪਹਿਚਾਣਿਆਂ ਲਗਿਆ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਆਉਣ ਦਾ ਮੰਤਵ ਦਸਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਗੁਣ ਅਗੁਣ ਤੇ ਉਹਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਬਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਛੁਪਾਏ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ

ਦਸਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੁੜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਤੇ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੀਲ ਹੁਜਤ ਦੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ, ਤੇ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੀ ਤਰੀਕ ਵੀ ਮਿੱਥ ਲਈ ਗਈ।

ਹੁਣ ਉਹ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਕੋਲ ਲਗਾਤਾਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਲਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨਿਭਾਉਣੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਤਸੱਲੀ ਦਿਤੀ ਕਿ ਉਹ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੇ, ਸਭ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਉਹਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਟੈਲੀਫੋਨ ਨੰਬਰ ਵਗ਼ੈਰਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਟੈਲੀਫੋਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਉਹਨਾਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੈ, ਉਹ ਤਿਆਰੀ ਰੱਖਣ, ਬਾਕੀ ਵਿਸਤਾਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦਸਾਂਗਾ। ਏਨੇ ਸਮੇਂ ਮਾਪਿਆਂ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਚਾਲੇ ਕੋਈ ਸੰਪਰਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਭੁਲਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਹਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਨ- ਪਿਉ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਤੇ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਸੰਭਾਲ, ਏਨੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤੇ ਪੈਸਾ ਕਿਸ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

“ਪਿਤਾ ਜੀ, ਉਹ ਪੈਸਾ ਮੇਰੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵੱਲ ਧੱਕ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹ ਘਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਹਰਾਮ ਦੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੋਵੇ। ਹਾਂ, ਮੈਂ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹੇ, ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ,”

ਸੁਣ ਕੇ ਪਿਉ ਡੌਰ ਭੋਰ ਹੋਇਆ ਪੁੱਤਰ ਵੱਲ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

*****

(ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਹਿਰਾਵਾਲਾਂ)

ਨੰ: 1329, ਸੈਕਟਰ 44-ਬੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।

(9872001329)

email : charanjit.nehranwala@gmail.com

ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਕਵੈਤ ਵਾਲੇ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਬੁਲੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਚੰਦ ਸਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਵੇਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਕੁਝੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ:-

ਮਿੱਠਾ ਬੋਲੇ ਨਿਵ ਚਲੇ ਹਥੋਂ ਭੀ ਕੁੱਝ ਦੇ।

ਸਾਹਿਬ ਤਿਨਾ ਦੀ ਬੁਕਲੀ ਸੇ ਬਾਹਰ ਕਿਆ ਢੂੰਡੇ।
ਬੁਲਿਆ ਗੁਰੂਰਤ ਸਾੜ ਸੁਟ ਤੇ ਮਾਣ ਖੂਹੇ ਪਾ।

ਤਨ ਮਨ ਦੀ ਸਰਤ ਗਵਾਦੇ ਘਰ ਆਪ ਮਿਲੇਗਾ
ਆ।

♦ ਆਪਣੀ ਮੰਜਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਕੇ ਹੀ ਨਾ ਆਕੜੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹੋ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲਣ ਦਾ ਉਦਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਦੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਣੇਗੀ।

♦ ਨੀਯਤ ਉਨਤੀ ਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਉਦਮ ਜਾਰੀ ਰਹੇ ਫਿਰ ਭੁੱਲਾਂ ਤੇ ਅਸਫਲਤਾਵਾਂ ਉਨਤੀ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

♦ ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੋ ਦੂਸਰਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਫਰਜ਼ ਜਾਂ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਚੇ ਦਿਲੋਂ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈਏ ਤੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਕਰੀਏ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

♦ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਦਿਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦੇਣਾ ਇੱਕ ਨਸ਼ੇ ਵਾਂਗ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

♦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣਹਾਰ ਮੰਨਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਝੂਠੀ ਲਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਭੁੱਲ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿਖਦੇ ਹਾਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਨਹੀਂ।

♦ ਉਹ ਸਜਾ ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਲੈ ਆਵੇ, ਸੋਚੀਏ ਤਾਂ ਬੁਰੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

♦ ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਹ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੀ ਮੇਰੇ

ਰੋਣ ਦਾ ਜੁੰਮੇਵਾਰ ਹਾਂ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਆਵੇਗੀ। ਜੇ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੂਸਰਿਆਂ ਉਪਰ ਸੁੱਟਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉਨਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

♦ ਜੇ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੇ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਐਵੇਂ ਦੁੱਖੀ ਹੋਈ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਸਿਆਣਪ ਨਹੀਂ।

♦ ਜੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਮਝਣ ਤਾਂ ਬਸ ਇਹ ਖਿਆਲ ਰੱਖੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਾ ਸਮਝੀਏ।

♦ ਆਕੜ ਜਾਂ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਆਰੰਭ ਅਮੀਰੀ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਗਰੀਬੀ, ਬਰਬਾਦੀ ਤੇ ਬਦਨਾਮੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਦੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ “ਹੰਕਾਰਿਆ ਸੋ ਮਾਰਿਆ।”

♦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਲਈ ਪੂਰੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਬਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾਵੇਗੇ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਖਿਆਲ ਰਹੇ ਕਿ ਆਪਣੀ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰਾ ਉਦਮ ਤੇ ਯਤਨ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਪਾਸੋਂ ਜੋ ਵੀ ਫਲ ਮਿਲੇ ਉਸ ਉਪਰ ਸਬਰ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਸਿਆਣਪ ਹੈ।

♦ ਹਰ ਨਵਾਂ ਪਲ ਤੇ ਨਵਾਂ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਆਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਸ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਘੱਟਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਸਾਵਾਂ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਵੱਧਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

♦ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਭਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਜਾਵੇ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿੰਤੇ ਇਹ ਸਾਡੀ ਆਖਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਹੋਰ ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਨਾ ਆਖੋ, “ਮੈਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਸਗੋਂ ਕਹੋ, ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।”

♦ ਜੇ ਕਰ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾ ਗਈ ਪਰ ਜੇ ਸਾਡੇ ਭਲੇ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸਦੀ ਰਜਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਸ ਅਸੀਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦ ਦਾ ਲੜ ਨਾ ਛੱਡੀਏ।

ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਤੇ

ਦਸਵੰਧ

ਬੀਬੀ ਸਵਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਦਸਵੰਧ ਦੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦਸਵੰਧ ਦੀ ਚਲਾਈ ਰੀਤ ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦਸਵੰਧ ਦੇ ਕੱਢਣ ਲਈ ਹੋਰ ਵਿੜ੍ਹ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਤ-ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਦਸਵੰਧ ਕੱਢੇ, ਤੁਹਾਡਾ ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਕੰਮ ਆਵੇਗਾ- ਜਿਥੇ ਅਮੀਰ ਗਰੀਬ ਇੱਕ ਪੰਗਤ ਵਿੱਚ ਲੰਗਰ ਛੱਕਦਾ ਹੈ। ਭੁੱਖੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟਦੀ ਹੈ। ਰਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਆਵੇਗਾ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ਸੋਝੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡਾ ਦਸਵੰਧ ਉਹਨਾਂ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਵੇਗਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਤੁਹਾਡੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੁੱਕ ਸਟਾਲਾਂ ਜਾਂ ਹਾਕਰਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦਦਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਮੁਫਤ ਜਾਂ ਨਾ ਮਾਤਰ ਕੀਮਤ ਤੇ ਪੁਸਤਕਾਵਾਂ ਵੰਡਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦਸਵੰਧ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਸਵੰਧ ਦੇ ਪੈਸੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦਸਵੰਧ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦਾ ਉਸ ਦੀ ਮਾਇਆ ਹੋਰ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ

ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਦਸਵੰਧ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਉਹ ਫਲਦੇ ਫੁਲਦੇ ਹਨ। ਦਸਵੰਧ ਕੱਢਣ ਨਾਲ ਬਰਕਤਾਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਦਸਵੰਧ 2-1/2 ਘੰਟੇ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 2-1/2 ਘੰਟੇ ਬੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਕਸਰ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੀ ਬਣੇਗਾ- ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਹੀ ਵਿਘਨ ਪੈਣਗੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੰਵੇਰੇਗਾ। ਸਿਮਰਨ ਲਈ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿੜ੍ਹ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਲਗਨ, ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਭਰਕੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਕੱਢਣਾ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ।

੧. ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਬਿਥੇ ਸਭ ਕਾਮ ॥ ਜਿਉ ਕਿਰਪਨ ਕੇ ਨਿਰਾਰਥ ਦਾਮ ॥

੨. ਤੁਹੁ ਚਿਤਿ ਆਏ ਮਹਾ ਅਨੰਦਾ ॥ ਜਿਸੁ ਵਿਸਰਹਿ ਸੇ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥

੩. ਭਜਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਭੂਲਿ ਮਤ ਜਾਹੁ ॥ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਕਾ ਏਹੀ ਲਾਹੁ ॥

1329, ਸੈਕਟਰ 44 ਬੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।

ਸਫਾ 16 ਦਾ ਬਾਕੀ

♦ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ, ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁੱਖ ਭੋਗਦੇ ਹੋਏ, ਸਚਾ ਪਿਆਰ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕੇਵਲ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਤੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਦਾਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

♦ ਇੱਕ ਨਦੀ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁੱਝ ਉਸ ਦਰਖਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵੀ ਉਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁੱਝ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਰ ਲਈ ਉਦਮ ਤੇ ਅਰਜੇਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।

♦ ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ

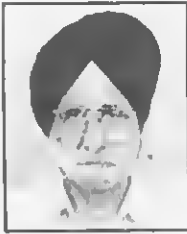
ਸਾਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਨਾਲ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ, ਮਿਹਰਬਾਨ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਨਿਰਭੈ ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੱਥ ਸਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੱਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਸਾਡੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ।

♦ ਸਾਡਾ ਮਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਮਨ ਲਵੇ ਇਹੀ ਧਰਮ ਦੀ ਅਸਲੀ ਸਾਧਨਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਵਕਤੀ ਮੰਗੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਦਾ ਤਾ ਪਤਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁਲੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਂ ਤੇ ਸੱਭ ਕੁੱਝ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੇ।

ਅਸਫਲਤਾ, ਮਸੀਬਤਾਂ, ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਵੇਲੇ ਹੀ ਸਾਡੀ ਅਸਲੀ ਪਰਖ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਡੋਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

9814007847

ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੱਜਣ

ਸਲਾਹਕਾਰ
ਸ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਲਾਜ
(ਲੁਧਿਆਣਾ)

ਇੰਜ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ

ਸ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ
(ਗਿ. ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ)
16 ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ

ਸਲਾਹਕਾਰ
ਸ. ਵਰਿਤ ਜੰਗ ਸਿੰਘ
(ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ)

ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਮੈਂਬਰ
ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ
(ਕਲੋੜ)

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ
ਸ. ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ
(ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ)

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ
ਸ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ
ਕੋਲਵੀ

ਸ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਮੈਂਬਰ

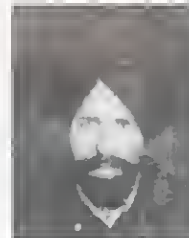
ਸ਼੍ਰੀ ਨੇਬ ਸਿੰਘ
ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ
9417374619

ਸ. ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਕੱਤਰ

ਸ. ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ
ਜਥੇਬੰਦਕ ਸਕੱਤਰ

ਸ. ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰੈੱਸ ਸਕੱਤਰ

ਸ. ਦੇਸ ਰਾਜ ਸਿੰਘ
ਕਨਵੀਨਰ
ਪਟਿਆਲਾ

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

KIRPAL SINGH

5072937

· AMARDEEP SINGH 2540937

AMRIT SPORTS MUSICAL

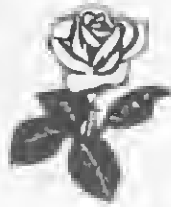
ESTD. 1964

**DEALS IN: MUSICAL INSTRUMENTS
BAND MATERIAL & SPORTS GOODS**

SCF - 6, SECTOR 15- C, CHANDIGARH- 160015

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

BABA AJIT SINGH COLD STORAGE (P) LTD.

VILL:- JHUNGIAN, P.O. DAYALPURA, DISTT. MOHALI (PB.)

**BRANCH OFFICE:-
1375, SECTOR - 44 B,
CHANDIGARH.**

**PH.:- (O): 01762-286316
(M): 9888159176
(R): 0172-2624103**

KAMALJEET DAIRY & PIGGERY FISHRY FARM

**Dairy, Piggery,
Fishry Farm &
Cattle Feed
HF Cattle
Breeder Farm**

Harchand Singh (Prop.)

98723-23280, 94636-53403

0160-2652303

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

9872881890

92179-64622

R.K CONSTRUCTIONS

"A" CLASS GOVT CONTRACTOR

103, SECTOR 16-A, CHANDIGARH

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

0172-5081520

GURU NANAK DEPARTMENTAL STORE

HOME DELIVERY FREE

DEALS IN:- ALL KINDS OF KARANA

GENERAL GOODS & CONFECTIONERY ITEMS

SHOP NO. 2050, SECTOR 45-A, CHANDIGARH
(OPP. # 517/45-A, CHANDIGARH)

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

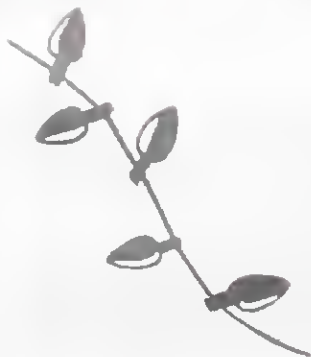
9216610010

DHARAM SINGH DHILLON
C.T.P PUNJAB(RETD.)

-
● BUSINESS RELATED TO TOWN PLANNING.	● LANDSCAPING & DESIGNING
● BUILDERS & ESTATE DEVELOPERS	● REAL ESTATE & INVESTMENT ADVICE
● CONSTRUCTION & EARTH WORK	● DUE DELIBERATION & LIASIONING
-

21ST CENTURY TOWN PLANNING CONSULTANTS
REAL ESTATE & INVESTMENT ADVISORS
 # 3186, SECTOR- 71, MOHALI

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

0172-2663550

0172-5002251

GOBIND MOHANTA
PROP.

GOBIND OPTICALS WORKS

SCIENTIFIC MANUFACTURING OPTICIAN

SHOP NO. 2068, OPP. SECTOR 45-A,

BURAIL, CHANDIGARH.

With Best Compliments From

J.S STEEL & AGRO INDUSTRIES RE- ROLLERS & FABRICATORS

Manufacturers of

ROUND, SQUARES & FLATS

Vill. Mugal Majra, Mandi Gobindgarh-147301 (punjab)
Ph:- (o)01765- 250103, 254842 (R) :- 01765-252767
(m):- 98159-42002, 9872042002, 9815216289

With Best Compliments From

Mohinder Alloys

Re- Rollers & Fabricators

Manufacturers of

**Round, Squares Of 5,6,7,8,9 Number, 6 Mm Rounds,
Squares & Tiny**

VILL. MUGAL MAJRA, MANDI GOBINDGARH-147301 (PUNJAB)
PH:- (O)01765- 252454, (M):- 98148-48555

With Best Compliments From

GILCON ELECTRICALS

A CLASS GOVT. CONTRACTORS (CHANDIGARH & PUNJAB)

2593, SECTOR - 70, S.A.S NAGAR (MOHALI)
Mobile : 9815912593, 9872802593

With Best Compliments From

NISHA **VIDEOS** (CHANDIGARH)

Prop:- Naib Singh

Mobile : 9417374619, 9915196619

With Best Compliments From

R.k Plate & Rerolling Mills

Re- Rollers & Fabricators

**MFRS. OF
ANGLES, SECTIONS & BARS ETC.**

G.T. Road Mugal Majra,
Mandi Gobindgarh-147301 (Punjab)
Ph:- (O)01765- 255357, 252659, (R) 01765-251358

With Best Compliments From

M.k Industrial Corporation

LESSEE OF: A.R. STEEL ROLLING MILLS

MFRS. OF:- ROUND, SQUARES & FLATS

Vill Mugal Majra, Mandi Gobindgarh-147301 (Punjab)
Ph: (O) 01765- 250103, 254842, (R) : 01765-256700, 253996
(M) 94170-34842, 94177-33032

With Best Compliments From

SANGAM

STEEL ROLLING MILLS

MANUFACTURE OF:- FLATS

Vill. Mugal Majra, Mandi Gobindgarh

Ph.:- 01765-257792, 254492, 94170-18424, 92164-00224

With Best Compliments From

Ballir

Enterprises

RE-ROLLERS & FABRICATORS

Vill. Mugal Majra

Mandi Gobindgarh 147301 (punjab)

PH. 01765- 529580, 241581

With Best Compliments From

Lokesh Agarwal

Sky Line

CONSTRUCTION

15, Shivaji Nagar, Brahampuri Road,
Jaipur- 302002 (Rajasthan)

E-mail:- skylinejaipur@gmail.com

Ph.:- 0141-2411115, 09216974762, 09314874761

ESTD. 1957

With Best Compliments From

PH.:- 2726200

SUNDER STORE

A FIXED PRICE SHOP

**LATEST VARIETY OF CLOTHES
AT MINIMUM RATES.**

SCF:- 28 SECTOR 19-D, CHANDIGARH-160019

PROP:- KEWAL KRISHAN KUMAR

ਨੌਜਵਾਨ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਭੱਕੂ ਮਾਜਰਾ
ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਇਲਾਕਾ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ
ਵਲੋਂ

15 ਮਈ 2010

ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ 12 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਸਰਹਿੰਦ ਫਤਹਿ ਦੀ 300 ਸਾਲਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਬੰਧੀ
ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ

ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ
ਗੁ. ਕਤਲਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ
ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ :-

੧. ਭਾਈ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਗੁ. ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ
੨. ਪ੍ਰੋ. ਮਨਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮਿਸ਼ਨਰੀ
੩. ਭਾਈ ਸਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਲੇ
੪. ਭਾਈ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਸਾਬਕਾ ਹੈਡ ਪ੍ਰਚਾਰਕ (D.S.G.P.C)
੫. ਭਾਈ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਡਾਲਾ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ
੬. ਭਾਈ ਓਂਕਾਰ ਸਿੰਘ ਊਨਾ ਵਾਲੇ
੭. ਢਾਡੀ ਜਥਾ ਗਿਆਨੀ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂਰ

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ
ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰਕੇ ਹਰਿ ਜਸਿ ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ॥

ਦਾਸਰੇ:- ਨੌਜਵਾਨ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਅਤੇ ਇਲਾਕਾ ਨਿਵਾਸੀ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

S. KARNAIL SINGH

NEW DOABA SWEETS

SCO 28, SECTOR 21-C, CHANDIGARH

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

0172-2609388

93161-33498

PARAMJIT MEHTPURI

CONSULTANT

LIC OF INDIA

CONTACT FOR:-

ALL KINDS OF PLANS OF LIC OF INDIA

- **INSURANCE FOR CHILDREN**
- **MONEY BACK POLICIES**
- **ENDOWMENT POLICIES**
- **MUTUAL FUND**
- **PENSION SCHEMES**

H.NO 1389, SECTOR 44-B, CHANDIGARH.

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਪਲੇਠੇ ਅੰਕ ਦੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਸਮਾਰੋਹ ਦੀਆਂ ਝਲਕੀਆਂ ਮਿਤੀ 16-1-2010

ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੋਸ, ਸਕਾ ਮੁਕਤ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ, ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

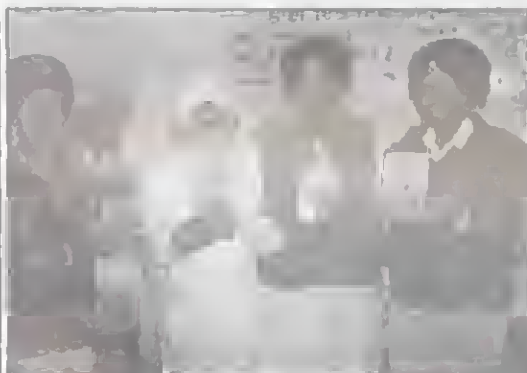
ਸ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਪੁਰੀ, ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ ਸਟੇਜ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਸ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਮਹਾਲੀ, ਸ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਸ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਿਸ਼ਨਪੁਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹਿਮਾਨ।

ਪਲੇਠਾ ਅੰਕ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਿਸ਼ਨਪੁਰਾ, ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਪੁਰੀ, ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ, ਜਸਟਿਸ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੋਸ ਅਤੇ ਸ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ

ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਪਾਸੇ ਵਿਜ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬੀਬੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤ ।

ਰਿਲੀਜ਼ ਸਮਾਰੋਹ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਝਲਕੀਆਂ

ਸਹਿ ਸੇਖਾਦਕ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਪੁਰੀ ਅਤੇ
ਮੁੱਖ ਸੇਖਾਦਕ ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ
ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਿ. ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ
ਸ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ
ਅਤੇ ਹੋਰ ਪਹੁੰਚੇਆਂ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ

ਸਮਾਵਾਸ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਦੌਰ ਸਮੇਂ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਜੀ ਤੋਂ
ਸਿਰੋਪਾਓ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਜ਼. ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਛੱਕੂ ਮਾਜਰਾ

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਜੀ ਤੋਂ
ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਪੁਰੀ ਅਤੇ ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ
ਸਿਰੋਪਾਓ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

S. KARNAIL SINGH

NEW DOABA SWEETS

SCO 28, SECTOR 21-C, CHANDIGARH

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

0172-2609388

93161-33498

PARAMJIT MEHTPURI

CONSULTANT

LIC OF INDIA

CONTACT FOR:-

ALL KINDS OF PLANS OF LIC OF INDIA

- **INSURANCE FOR CHILDREN**
- **MONEY BACK POLICIES**
- **ENDOWMENT POLICIES**
- **MUTUAL FUND**
- **PENSION SCHEMES**

H.NO 1389, SECTOR 44-B, CHANDIGARH.

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

Design Pavilion II

Invest as low as
Rs. 2.5 Lacs
(Get assured
rental income of
12% p.a.)

Starting immediately with limited slots

Construction of Design Pavilion-II

Getting ready to operate from 01-09-2010

RARE OPPORTUNITY FOR SMALL INVESTORS

Invest in
Design &
Designer-Wear
Studios

In Design Pavillion II

List of Fashion Businesses in Studios:-

1. Design & Designer-Wear Studios for Design and Samples for Fashion Manufacturing, Exclusive Designer-Wear for ladies and exclusively designed Wedding Wear.
2. Fashion Design Studio-Designing of Textiles, Knit-Wear, Leather, Yarn & Jewellery.
3. Fashion Shows Organisers, Modelling Agencies, Photographers, Choreographers, Light & Sound Specialists, Audio & Video Studios.
4. Exporters, Traders, Distributors, Boutiques, Embroiders (Hand made & Machine made), Fine Tailors, Bunting and Couriers.

FASHION TECHNOLOGY PARK

FASHION TECHNOLOGY PARK

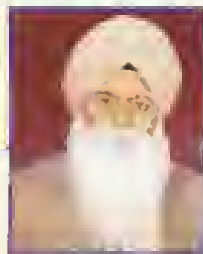
MOHALI - LANDRAN ROAD, SECTOR 90, MOHALI. VISIT: www.ftpmohali.com

9915322330, 9988151187, 9815511552, 92572-06704

CORPORATE OFFICE :- SCO-196-197, TOP FLOOR, SECTOR 34-A, CHANDIGARH

0172-5001170, 5001180, 9592281011

ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ
ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ
ਸਟੇਟ ਅਵਾਰਡੀ
ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ (ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ)
9465216530

ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ
ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਪੁਰੀ
(ਆਨਰੇਰੀ)
(ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ)
9316133498

ਸਲਾਹਕਾਰ
ਸ. ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ
(ਨਹਿਰਾ ਵਾਲਾ)
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
9872001329

ਸਲਾਹਕਾਰ
ਇਜ਼ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ
ਜਾਂਸਲ
9815549523

ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਫਿਫਿਆਵਾਲਾ
ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਮੈਂਬਰ
988515261